

cve

Center mot
våldsbejakande
extremism

Konspirationsteorier, konspirationstro och våldsbejakande extremism

En kunskapsöversikt

Center mot våldsbejakande extremism

Samlad kunskap. Samordnade insatser.

CVE ska stärka det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism i Sverige, och ytterst förebygga ideologiskt motiverad brottslighet och terrorism. CVE är ett självständigt nationellt center inom Brottsförebyggande rådet (Brå).

”Det förebyggande arbetet mot konspirationsteorier är det viktigaste och mest effektiva.”

Innehåll

Inledning	5
Begrepp och konspirationsteorier	6
Begrepp	6
Är konspirationsteorier farliga?	
Gemensamma nämnare hos konspirationstroende	8
Konspirationstroende och demoniseringen av "de andra"	8
Konspirationsteorier och det övernaturliga	9
Konspirationsteoriens roll i att hantera maktlöshet och uppgivenhet	9
Intervjuer med yrkesverksamma	10
Kampen mot fienden	10
Utanförskap och gemenskap	11
Utvecklingen av våldsbejakande extremism och konspirationsteorier	11
Hur kan man bemöta konspirationstroende?	12
Insatser	13
Är en intervention nödvändig?	13
Vägledning för insatser mot konspirationsteorier	14
Slutord	15
Referenser	16

Inledning

Konspirationsteorier och tro på dessa är en närvarande och stor del av våldsbejakande extremism, och förhållandet mellan dem är viktigt att förstå utifrån ett förebyggande perspektiv. Center mot våldsbejakande extremism (CVE) har därför tagit fram den här kunskapsöversikten för att övergripande belysa betydelsefulla aspekter av konspirationsteorier i arbetet mot att förebygga våldsbejakande extremism.

Kunskapsöversikten bygger på en litteratur- och intervjustudie utförd av CVE. Studien ger en lägesbild över relationerna mellan konspirationsteorier, konspirationstro och våldsbejakande extremism, utifrån tidigare forskning och intervjuer med yrkesverksamma. Syftet med studien var att belysa perspektiv och förklaringar till samtida konspirationstro samt att samla erfarenheter och reflektioner från aktörer som i sin yrkesroll kommer i kontakt med individer med kopplingar till våldsbejakande extremism. Insikter från dessa yrkesverksamma ger oss en fingervisning för att bättre förstå konspirationsteoriernas ställning i extremistiska miljöer.

I den här kunskapsöversikten går vi igenom viktiga begrepp relaterade till konspirationsteorier och gemensamma faktorer hos individer med en konspiratorisk läggning. Vi tar även upp reflektioner från de yrkesverksamma som på olika sätt jobbar för att motverka våldsbejakande extremism. Slutligen ges förslag och råd om insatser relaterade till konspirationsteorier, både för förebyggande arbete och interventioner.

Begrepp och konspirationsteorier

Begrepp

Konspirationsteori: Förklaringar av viktiga sociala, politiska eller historiska händelser som förkastar vedertagna uppfattningar och ersätter dem med hemliga sammansvärjningar.

Konspirationstro: Att tro på eller övertygas av någon konspirationsteori.

Konspiratorisk läggning: Mottagligheten för konspirationsteorier och anamma konspirationstro.

Superkonspiration: En världsåskådning som omfattar flera olika konspirationsteorier.

Våldsbejakande extremism (VBE): Rörelser, ideologier och miljöer som inte accepterar en demokratisk samhällsordning och grundlagsskyddade fri- och rättigheter. Våldsbejakande extremister ser i stället våld och brott som en legitim metod för att uppnå ideologiska och politiska målsättningar, samt ägnar sig åt, uppmuntrar till eller på annat sätt främjar detta för att påverka och förändra samhället.

Radikalisering: En process genom vilken en person anammar idéer som slutligen leder till acceptering och/eller användning av våld utifrån ideologiska eller politiska övertygelser.

Missinformation: Att oavsiktligt sprida oriktiga uppgifter.

Desinformation: Att avsiktligt sprida oriktiga uppgifter.

Malinformation: Att sprida korrekt information men i syfte att orsaka skada.

Förenklat kan konspirationsteorier definieras som förklaringar av viktiga sociala, politiska och historiska händelser som är orsakade av hemliga sammansvärjningar (exempelvis Douglas m. fl. 2017, 538). Konspirationsteoretikerna har en bild av att konspiratörerna agerar i hemlighet, även om konspirationsteoretikerna är dem på spåren. Både avsikter och utfall av konspirationen är generellt negativa och illvilliga. Vissa konspirationsteorier är begränsade till att förklara enskilda händelseförlopp genom att hänvisa till en konspiration, medan andra väver samman ett flertal varierande konspirationsteorier till en sammanhängande världssåskådning, det vill säga en superkonspiration.

Är konspirationsteorier farliga?

Konspirationsteorier behöver inte alltid bara vara skadliga, vissa menar att teorierna kan betraktas som sunda uttryck för engagemang och skepticism i ett demokratiskt och komplext samhälle (exempelvis Clarke 2002, 148; Krekó 2020, 243; Harambam och Aupers 2017, 114). I vissa fall har även konspirationer visat sig ha ägt rum. Det är dock viktigt att påpeka att en konspirationsteori inte är ”rätt”, även om konspirationen har ägt rum. En konspirationsteori utgör inte bara påståenden om vad som är sant och falskt utan inkluderar också (personliga) åsikter om vad som är rätt och fel, gott och ont (Önnerfors 2024, 31). En konspirationsteoretiker som exempelvis anser att en befolkningsgrupp är ond eller förtjänar att dö kan inte anses ha rätt, även om en sammansvärjning faktiskt har ägt rum. Likt våldsbejakande extremism tenderar konspirationsteorier att demonisera och avhumanisera meningsmotståndare, vilket bidrar till en ”vi mot dem”-mentalitet. De grupper som demoniseras består oftast av minoriteter eller en uppfattad elit, som antas utgöra eller försvara den ondskefulla konspirationen (exempelvis Douglas m. fl. 2017; Compact Education Group 2020; Önnerfors 2024, 88).

Konspirationsteorier har flera negativa konsekvenser för samhället i stort. Några exempel är vaccinskepsis, vaccinmotstånd, lägre politiskt engagemang, avfärdande av vetenskap såsom klimatforskning, samt tendenser till våldsbejakande extremism (exempelvis Jolley och Douglas 2014a och 2014b; Dionne m. fl. 2024; Rousis et al. 2022; Rottweiler och Gill 2022). Dessutom kan konspirationsteorier resultera i uttryck för missinformation, desinformation, malinformation och påverkansoperationer (exempelvis Ranstorp och Ahlerup 2023).

Gemensamma nämnare hos konspirationstroende

En stor del av världens befolkning tror på en eller fler konspirationsteorier. I Sverige har så många som en av tre vad som kan kategoriseras som en konspiratorisk läggning, enligt en svensk befolkningsstudie av religionsforskaren Cristoffer Tidelius (Tidelius 2024a och 2024b). En undersökning av föreningen Vetenskap och Folkbildning visar att en av fem svenskar tror på någon av de två vanligaste konspirationsteorierna i Sverige: en kopplad till Estoniakatastrofen och en om att covid-19 skapades i ett laboratorium (VoF-undersökningen 2021). Majoriteten av alla människor i västvärlden tror på åtminstone en konspirationsteori (exempelvis Oliver och Wood 2014, 956; van Prooijen och Acker 2015, 753; Mancosu m. fl. 2021,71-72), vilket gör det svårt att få en enhetlig bild av en typisk konspirationsteoretiker.

Konspirationstroende och demoniseringen av ”de andra”

Vissa anser att konspirationsteoretiker är särskilt benägna att se andras handlingar som följderna av personliga avsikter, medan de ser sina egna handlingar som avgjorda av yttre faktorer utanför sin egen kontroll (så kallad heteronomi) (Clarke 2002, 144). Med andra ord är en konspirationstroende mer benägen att bedöma andra individers handlingar som följderna av ont uppsåt. Det här leder till en demonisering av ”de andra”, som anses vara motståndare till det goda samhället.

Konspirationstroende tenderar också vara mer benägna att ta till sig och acceptera ny information om den stämmer överens med dennas existerande övertygelser (så kallad bekräftelseförväntan eller confirmation bias) (Mancosu och Vegetti 2021, 1205-1206, 1213). Konspirationsteorier som inkluderar hot mot de personer eller grupper som individen sympatiserar med är mer sannolika att få fäste. Forskning visar att konspirationstroende ofta har en kunskapssyn där sanning anses vara detsamma som personliga erfarenheter, känslor och intuition (Aspernäs m. fl. 2023, 9).

”Konspirationstro kan förstås som ett slags försök att hantera upplevd maktlöshet genom att tillskriva en fiende (”konspiratörerna”) en stor makt över den egna situationen.”

Konspirationsteorier och det övernaturliga

Flera studier har visat att det finns en koppling mellan konspirationstro och tro på övernaturliga och paranormala fenomen (magiskt tänkande) (exempelvis Swami m. fl. 2011; Bruder et al. 2013; Brotherton och French 2014; Oliver och Wood 2014). Detta kan förklaras med att både konspirationstroende och personer som tror på övernaturliga fenomen tenderar att finna mening, mönster och avsikter bakom till synes slumpmässiga och orelaterade händelser (exempelvis Oliver och Wood 2014, 954; van Prooijen m. fl. 2017). Konspiratorisk andlighet, det vill säga kopplingen mellan nyandlighet och konspirationstro, utgår från att vissa former av yoga, spådomskonst och alternativmedicin är tätt sammankopplade med konspirationsteorier (så kallad conspirituality).

Konspirationsteoriernas roll i att hantera maktlöshet och uppgivenhet

Ångest, låg självkänsla, oro och depression kan öka mottagligheten för konspirationstro, vilket kan vara kopplat till situationer utanför individens kontroll (exempelvis Swami och Furnham 2012, 252–53). Vid kristillstånd och negativa förändringar i samhället kan individen uppleva vanmakt och känslor av äkta eller föreställd kontrollförlust (exempelvis Van Prooijen och Jostmann 2012; Bruder m. fl. 2013; Imhoff och Bruder 2013, 35). Upplevelsen kan förstärkas om personen sedan tidigare har en uppfattning om att myndigheter och andra auktoriteter inte är moraliskt tillförlitliga eller ”goda”. Upplevelser av diskriminering är en av de variabler som mest ökar sannolikheten att en individ utvecklar någon form av konspirationstro eller konspiratorisk läggning (Rottweiler och Gill 2024, 3). Konspirationstro kan förstås som ett slags försök att hantera upplevd maktlöshet genom att tillskriva en fiende (”konspiratörerna”) en stor makt över den egna situationen. Konspirationstro kan hjälpa människor att återfå en känsla av viss kontroll – dels genom att man lägger skulden för situationen av maktlöshet på en fiende, dels för att konspirationsteorierna erbjuder vissa försök till lösningar och en möjlighet att komma till ett psykologiskt avslut.

Konspirationsteorier kan antas försöka uppfylla tre grundläggande behov: att söka kunskap, att hitta sin plats i världen och att finna en grupp tillhörighet. Det är dock inte troligt att konspirationsteorierna verkligen kan tillfredsställa något av de behoven, snarare riskerar konspirationsteorier att förvärja och motverka de behov de tycks vara designade för att tillfredsställa. Utmaningen att fylla dessa behov är därmed fortfarande kvar (Douglas m. fl. 2017).

Intervjuer med yrkesverksamma

För att förstå lägesbilden bättre har vi utfört intervjuer med ett antal yrkesverksamma i Sverige som i sitt arbete kommer i kontakt med individer med kopplingar till våldsbejakande extremism. Konspirationsteorier existerar främst utanför extremistiska grupper, men är ett bärande och regelbundet inslag i våldsbejakande extremistiska miljöer. Vissa menar till och med att teorierna är ofrånkomliga i politisk extremism. Flera av de intervjuade berättade att konspirationsteorier är återkommande i deras arbete och att kopplingen är självklar. En av dem uttryckte att ”den klassiska nationalsocialismen bygger helt på konspirationsteorin om den dolda judiska makten – oavsett hur mycket man märker av det exempelvis i dagligt tal ligger det som en matta, i grund och botten”.

Kampen mot fienden

Enligt en av de intervjuade handlar den extremistiska ideologin om en kamp mot fiender och onda krafter, förenligt med konspirationstrons tankemönster, och dess utopiska mål vilar på att dessa krafter besegras. Den egna gruppens förklaringsmodeller är de enda sanna. Enligt intervjupersonens bedömning är också idén om den stundande kollapsen en grundbult inom extremism och konspirationstro: ”Världen står inför en katastrof på grund av en yttre, ondsint makt, och vi behöver agera”. I värsta fall leder dessa fiendebilder till en avhumanisering som gör konspirationstroende mindre känsliga för andra människors känslor, säkerhet och rättigheter. En annan intervjuad person menade att konspirationsteorier kan fungera som rekryteringsverktyg, och gav som exempel att en oro över den så kallade LVU-kampanjen kan sluta i jihadism. LVU-kampanjen syftar till en desinformationskampanj från 2022, som spred konspirationsteorier om att svensk socialtjänst är ute efter att omhänderta och kidnappa barn med utländsk härkomst, i synnerhet de med muslimsk bakgrund.

Flera av de intervjuade påpekade att fiendebilder bidrar till en social gemenskap: den delade idévärlden styrks av att peka ut gemensamma yttre fiender. Gemensamma fiendebilder bland anhängare av konspirationsteorier och våldsbejakande extremism stärker gruppssammanhållningen. Konspirationsteorier och våldsbejakande extremism möts genom ett antal psykologiska och sociala behov, däribland behovet att förstå världen på ett strukturerat och lättfattligt vis samt att reducera känslor av osäkerhet. Rädsla och upplevd osäkerhet stärker, till synes motsägelsefullt, idén om de egna övertygelserna som den enda lösningen på olika samhällsproblem. En av de intervjuade påpekade att både konspirationsteoretiker och extremister gör anspråk på att kunna erbjuda en dold sanning, och på det viset stärks den egna identiteten: ”Man får en roll i världen, som en av de få som har insett sanningen. Det är lite som att vara utvald.”

Utanförskap och gemenskap

Alternativa livsstilar gynnas av olika former av utanförskap, menar en av de intervjuade, vilket utnyttjas av extremistiska rörelser. Stigma från omgivningen riskerar även att förstärka både utanförskapet och avståndstagandet till samhället. Intervjupersonen berör den växande skaran av personer som har en generell önskan att fly undan digital övervakning och istället ägna sig åt självförsörjning och prepping, det vill säga att göra praktiska förberedelser för varierade katastrofsituationer. Denna trend associerar hen bland annat med högerextrema Aktiv Klubb, ett fenomen där män samlas i grupp för att bygga upp kapacitet för våld genom styrketräning och kampsport. Intervjupersonen noterar även ett intresse för liknande livsstilsväl bland islamister. En av de andra intervjuade höll med. Hen noterade hur trender inom ”wellness” med fokus på kropp, välmående och självutveckling ofta kunde leda in internetanvändare på högerextremt innehåll.

Utvecklingen av våldsbejakande extremism och konspirationsteorier

När de intervjuade tillfrågades om hur de ser på framtiden inom VBE och konspirationsteorier pekade flera på hur digitaliseringen bidrar till mer omfattande onlineradikalisering, där onlinerörelser växer medan mer traditionella rörelser som NMR och islamistiska grupper kommer att få svårare att rekrytera unga. En av de intervjuade påpekade att hen förväntar sig en påtaglig ökning av konspirationstro framöver, vilken hen redan sett har integrerats i politisk debatt och populärkultur. En annan intervjuperson nämnde att hen trodde att det kommer att bli en större sammanslagning mellan grupperingar och en mer otydlig linje mellan kriminella och våldsbejakande extremistiska miljöer. Detta kan också medföra ett slags avideologisering av extremistiska beteenden, där hat mot samhället i stort snarare än ideologi och utopi kan segla upp som drivkrafter. Här kan konspirationsteorier driva på retoriken.

”Stigma från omgivningen riskerar även att förstärka både utanförskapet och avståndstagandet till samhället.”

Hur kan man bemöta konspirationstroende?

Bland de intervjuade som möter radikaliserade och extremistiska individer ägnade sig ingen åt direkta interventioner mot konspirationsteoretiska idéer. Insatser mot specifika konspirationsteorier, exempelvis i form av konkreta motargument, uppfattades som ineffektiva och lönlösa – de riskerar snarare att förstärka problematiken. En av de intervjuade förklarade: ”Om jag vinner argumentationen går de hem och läser på och återkommer med bättre argument.” Även om en konspirationsteori effektivt motbevisas finns risken att personen istället går vidare till en annan, då grundproblematiken återstår. Det viktiga enligt en av de yrkesverksamma är därför att jobba brett med att skapa allianser och samförstånd, och att bemöta de grundläggande behov som göder radikalisering. Enligt hen handlar detta på många sätt om att erbjuda stöttande, avlastande och terapeutiska samtal, som kan bidra till att individen hittar andra strategier än att söka sig till extremistiska miljöer för att hantera vardagen och motgångar.

Insatser

Det finns flera manualer som ger råd i hur man jobbar förebyggande med konspirationsteorier samt hur man utför insatser mot en redan konspirationstroende. Det förebyggande arbetet mot konspirationsteorier är det viktigaste och mest effektiva. Både forskare och de yrkesverksamma vi intervjuat menar att argument mot olika konspirationsteorier, så kallad debunking, har liten eller ingen verkan gentemot konspirationstro. Motargument och interventioner riskerar att bekräfta konspirationsteorierna, då argumenten emot dem ofta betraktas som en del av mörkläggningen bland de konspirationstroende (exempelvis Krekó 2020, 245). Förebyggande insatser, olika former av prebunking, har haft större framgång, där individer som inte är konspirationstroende utbildas om olika konspirationsteorier och deras skadeverkningar.

Är en intervention nödvändig?

Insatser mot en redan konspirationstroende ska göras varsamt och endast vid behov. Peter Krekós beskriver i sitt bidrag till *The Routledge Handbook of Conspiracy Theories* (Krekó 2020, 243–244) att behovet av interventionen kan skattas utifrån tre parametrar:

1. hur trovärdiga konspirationsteorierna i fråga är
2. vilka skadeverkningar de leder till
3. hur populära eller vanligt förekommande de är.

Det vill säga: interventioner bör undvikas mot konspirationsteorier som till exempel inte förekommer ofta, bara uppvisar viss trovärdighet och/eller har få eller inga direkta skadeverkningar. I förebyggande syfte bör man fokusera på att uppmuntra till rationellt tänkande, ifrågasättande och faktagranskning samt informera om vad som kännetecknar konspirationsteoretiskt tänkande och skadorna det kan orsaka.

”Motargument och interventioner riskerar att bekräfta konspirationsteorierna...”

Vägledning för insatser mot konspirationsteorier

Det har skrivits flera metodstöd om hur man kan bemöta någon som är konspirationstroende om intervention är nödvändig. 2020 publicerade till exempel EU-kommissionen och UNESCO en kort vägledande handbok om insatser mot konspirationsteorier riktad till yrkesverksamma och privatpersoner (EU-kommissionen 2020). De ger följande rekommendationer till aktörer som önskar förebygga individens mottaglighet för konspirationsteorier:

- Förvarna mottagare av ditt budskap om att konspirationsteorier förekommer.
- Uppmuntra till rationellt tänkande, ifrågasättande och faktagranskning.
- Informera mottagaren om argumenten bakom några av de vanligaste konspirationsteorierna, och vad som kännetecknar konspirationsteoretiskt tänkande.

För den som istället vill försöka utföra en intervention mot en konspirationstroende eller specifik konspirationsteori ges följande anvisningar:

- Fokusera på den information och de fakta du vill dela, inte den konspirationsteori eller den "myt" du vill motbevisa.
- Välj ditt fokus för interventionen (författaren, avsändaren/källan, konspirationsteorins underliggande logik) med omsorg.
- Inled med att konstatera att konspirationsteorin i fråga är falsk innan du citerar den eller dess innehåll.
- Erbjud en faktabaserad, alternativ förklaring.
- Om möjligt, använd visuella verktyg/grafik för att underbygga argument.

Samtidigt avråds den som utför interventionen från följande:

- Att fokusera på den specifika konspirationsteorin från början då det kan förstärka den.
- Att överväldiga motparten med information.

Slutord

I den här kunskapsöversikten har vi gått igenom vad konspirationsteorier är, vilka som är konspirationstroende och hur man kan arbeta förebyggande mot konspirationsteorier. Det råder delade meningar om huruvida konspirationstro ökar i samhället eller om teorierna helt enkelt blivit mer synliga och omdebatterade – den digitala utvecklingen har gjort att konspirationsteorier kan spridas snabbare än vad som historiskt sett har varit möjligt.

Konspirationsteorier har identifierats som en viktig del av framväxten av aktörer inom anti-etablissemang. Det är också ett vanligt inslag i VBE-miljöer, vilket man behöver förhålla sig till i det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Vilka insatser mot konspirationsteorier som är mest effektiva är omdiskuterat, men det förebyggande arbetet uppfattas vanligen ha större effekt än insatser riktade till personer som redan är konspirationstroende.

Referenser

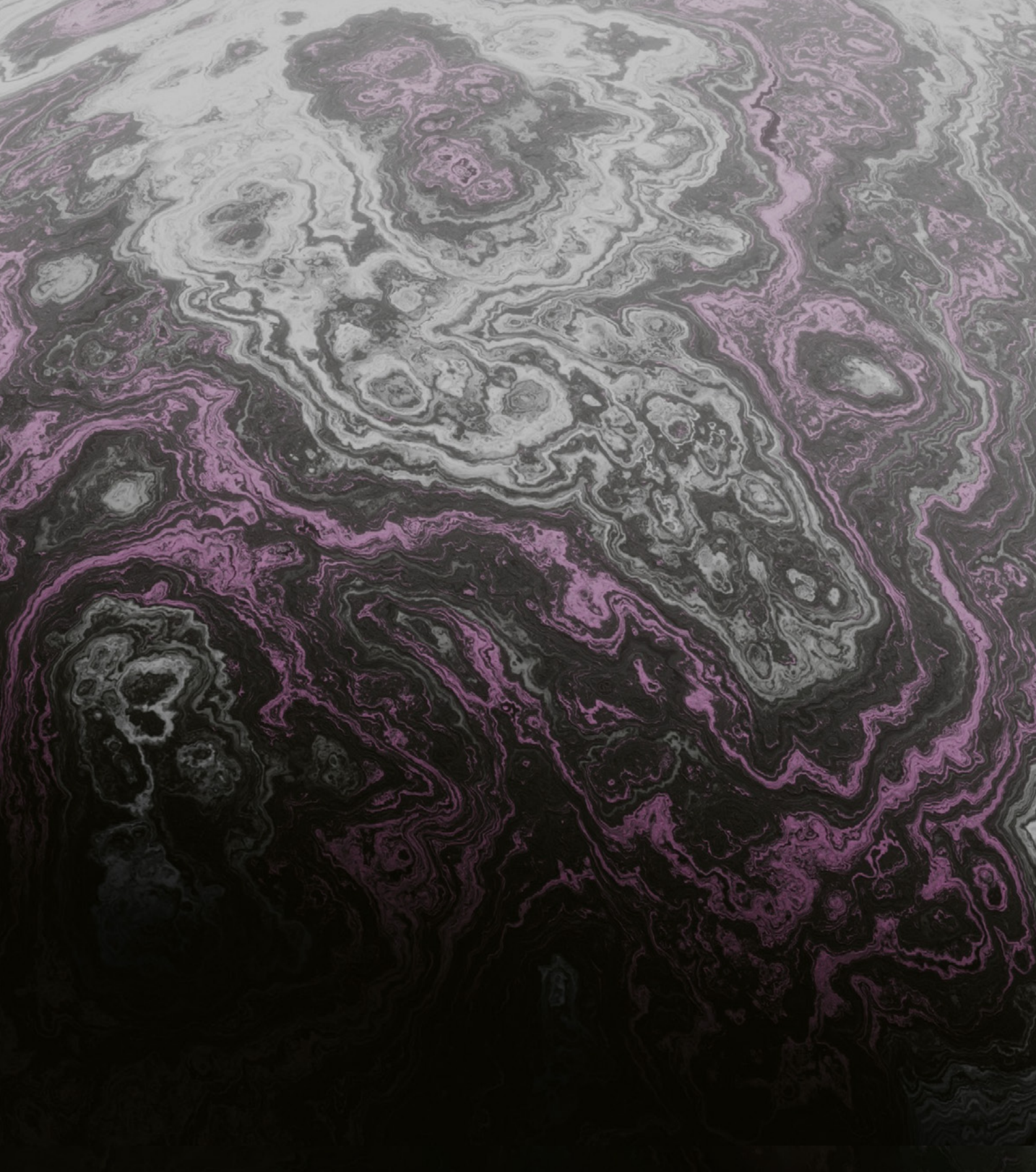
- Aspernäs, J., Erlandsson, A. och Nilsson, A. (2023). Misperceptions in a post-truth world: Effects of subjectivism and cultural relativism on bullshit receptivity and conspiracist ideation. (2023) *Journal of Research in Personality*, 105 (2023) 104394.
- Brotherton, R. och French, C. C. (2014). Belief in Conspiracy Theories and Susceptibility to the Conjunction Fallacy. *Applied Cognitive Psychology* 28: 238–248.
- Bruder, M., Haffke, P., Neave, N., Nouripanah, N. och Imhoff, R. (2013) Measuring individual differences in generic beliefs in conspiracy theories across cultures: Conspiracy Mentality Questionnaire. *Frontiers in Psychology* 2013(4). DOI: 10.3389/fpsyg.2013.00225.
- Compact Education Group. (2020). *Guide to Conspiracy Theories*. Cost. European Cooperation in Science and Technology.
- Clarke, S. (2002). Conspiracy Theories and Conspiracy Theorizing. *Philosophy of the Social Sciences* 32 (2).
- Douglas, M. K., Sutton, M. R., och Cichocka, A. (2017). The Psychology of Conspiracy Theories. *Current Directions in Psychological Science* 26 (6): 538–542. <https://doi.org/10.1177/0963721417718261>.
- Dionne, M., Rochette, L., Hamel, D., och Dube, È. (2024). Change in intention and hesitancy regarding COVID-19 vaccines in a cohort of adults in Quebec during the pandemic. *Human Vaccines & Immunotherapeutics*, 20:1.
- EU-kommissionen. (2020). *Identifying Conspiracy Theories*.
- Harambam, J. och Aupers, S. (2017). ‘I Am Not a Conspiracy Theorist’: Relational identifications in the Dutch Conspiracy Milieu. *Cultural Sociology* 11 (1).
- Imhoff, R. och Bruder, M. (2013) Speaking (Un-)Truth to Power: Conspiracy Mentality as a Generalised Political Attitude. *European Journal of Personality* 28: 25–43. DOI: 10.1002/per.1930.
- Jolley, D., och Douglas M. K. (2014a) The Social Consequences of conspiracism: Exposure to conspiracy theories decreases intentions to engage in politics and to reduce one’s carbon footprint. *British Journal of Psychology* (2014)105: 35–56. DOI:10.1111/bjop.12018.
- Jolley, D., och Douglas M. K. (2014b) The Effects of Anti-Vaccine Conspiracy Theories on Vaccination Intentions. *PLOS ONE* 9(2): 1–9. DOI: 10.1371/journal.pone.0089177.
- Krekó, P. (2020). “Countering Conspiracy Theories and Misinformation. – Butter, Michael och Peter Knight (red.). *Routledge Handbook of Conspiracy Theories*. London: Routledge.

- Mancosu, M. och Vegetti, F. (2021). "Is It the Message or the Messenger?": Conspiracy Endorsement and Media Sources. *Social Science Computer Review* 39 (6).
- Mancosu, M., Ladini, R., och Vassallo, S. (2021). Political consequences of conspiratorial thinking: evidence from 2016 Italian constitutional referendum. *Acta Politica* 56.
- Oliver, J. E. och Wood, J. T. (2014). Conspiracy theories and the paranoid style(s) of mass opinion. *American Journal of Political Science*. <http://dx.doi.org/10.1111/ajps.12084>.
- Ranstorp, M. och Ahlerup, L. (2023). LVU-kampanjen - Desinformation, konspirationsteorier, och kopplingarna mellan det inhemska och det internationella i relation till informationspåverkan från icke-statliga aktörer. Försvarshögskolan.
- Rottweiler, B. och Gill, P. (2022) Conspiracy Beliefs and Violent Extremist Intentions: The Contingent Effects of Self-efficacy, Self-control and Law-related Morality. *Terrorism and Political Violence* 34(7): 1485–1504. DOI: 10.1080/09546553.2020.1803288
- Rottweiler, B. och Gill, P. (2024) Conspiracy Theories and Extremism: Meta-Analysis of Psychological, Cognitive and Personality Correlates of Conspiracy Beliefs. Centre for Research and Evidence on Security Threats.
- Rousis, J. G., Richard, D., och Wang, D-Y. D. (2022) The Truth is Out There: The Prevalence of Conspiracy Theory Use by Radical Violent Extremist Organizations. *Terrorism and Political Violence* 34(8): 1739-1757. DOI: <https://doi.org/10.1080/09546553.2020.1835654>.
- Swami, V. och Furnham, A. (2012). Examining Conspiracist Beliefs About the Disappearance of Amelia Earhart. *The Journal of General Psychology* 139 (4).
- Swami, V., Coles, R., Stieger, S., Pietschnig, J., Furnham, A., Rehim, S., och Voracek, M. (2011). Conspiracist ideation in Britain and Austria: Evidence of a monological belief system and associations between individual psychological differences and real-world and fictitious conspiracy theories. *British Journal of Psychology* 102: 443–463.
- Tideliu, C. (2024a). Paranormal Sweden? : Paranormal beliefs and practices in contemporary Sweden. (PhD dissertation, Acta Universitatis Upsaliensis). Hämtad från <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-518522>
- Tideliu, C. (2024b). Occulture and Other Predictors of Paranormal Practices and Experiences in Contemporary Sweden. *Nordic Journal of Religion and Society*, 37(1), 49–62. <https://doi.org/10.18261/njrs.37.1.4>
- Van Prooijen, J-W. och Jostmann, N. B. (2012). Belief in conspiracy theories: The influence of uncertainty and perceived morality. *European Journal of Social Psychology* 43.
- Van Prooijen, J-W. och Acker, M. (2015). The Influence of Control on Belief in Conspiracy Theories: Conceptual and Applied Extensions. *Applied Cognitive Psychology* 29.

Van Prooijen, J-W., Douglas, M. K., och De Inocencio, C. (2017). Connecting the Dots: Illusory Pattern Perception Predicts Belief in Conspiracies and the Supernatural. *European Journal of Social Psychology* 48 (2018).

Vetenskap och Folkbildning (2021) VoF-undersökningen 2021. Stockholm: Vetenskap och Folkbildning.

Önnerfors, A. (2024). *Konspirationsteorier: Meningsskapande berättelser i historia och nutid*. Lund: Nordic Academic Press.

cve

Center mot våldsbejakande extremism

Box 1386, SE-111 93 STOCKHOLM

Tel: +46 8 527 44 200, info@cve.se, www.cve.se